

ще більше поглибити свої відносини з ЄС. Незалежні експерти з міжнародного фонду «Відродження» вбачають у цьому шанс на те, що в майбутньому обсяги фінансування у рамках політики будуть не стільки залежати від географічного розташування, скільки від глибини інтеграції з ЄС [3; 4].

На основі вищенаведених запланованих змін в новій Європейській політиці сусідства можна зробити два основних висновки.

По-перше, перегляд основних пріоритетів ЄПС є важливим кроком, але без більш персоналізованого підходу до кожної з країн-партнерів, він не має сенсу. Європейська політика сусідства як інтеграційна стратегія ЄС була започаткована не тільки у зв'язку з неготовністю ЄС та більшості країн-сусідів об'єднання до повної інтеграції в рамках союзу одразу ж після розширення ЄС у 2004 році, а й у зв'язку із прагненням Брюсселю запобігти виникненню нових меж між розширеним ЄС та країнами-сусідами. І хоч нечітка територіальна диференціація політики і штучне поєднання регіонів Східної Європи і Східного та Південного Середземномор'я в рамках однієї стратегії свого часу вже зумовили перегляд принципу розмежування адресатів ЄПС і як наслідок – започаткування Союзу для Середземномор'я і Східного партнерства, цього виявилось замало. Ці дві програми не стали відповіддю Європейського Союзу на виклики та прагнення країн-партнерів. На сьогоднішній день у ЄС є можливість побудувати новий систему відносин з країнами партнерами, інтенсивність яких буде залежати від бажання обох сторін. Якщо країна буде готова втілювати необхідні реформи в обмін на фінансову і політичну підтримку зі сторони Союзу, ЄС, в свою чергу, повинен більш активно підтримувати і заохочувати ці прагнення. В той же час, ЄС повинен визнавати те, що не усі партнери прагнуть дотримуватися правил і стандартів ЄС, в такому випадку головним пріоритетом співпраці з ними повинно стати забезпечення безпеки та стабільності регіону.

По-друге, можна з впевненістю сказати, що Європейська політика сусідства на сьогоднішній день є безальтернативним форматом відносин між ЄС та сусідами. І хоч ця стратегія дійсно має багато недоліків, серед яких специфічна структура, нечіткі цілі, проблеми з територіальною диверсифікацією і відсутність одностайної позиції та бачення щодо форми і кінцевої мети взаємин між сторонами, вона все одно наскільки можливо, але задовольняє і ЄС, і країни-партнери. В Брюсселі, наприклад, підтримують Європейську політику сусідства як прихильники розширення ЄС, які використовують ЄПС як важіль для подальшої європейської інтеграції, в тому числі і європеїзації, за кордонами об'єднання, так і противники, які вважають, що ЄС досягнув межі, за якої подальше розширення йому зашкодить. Щодо країн-партнерів, то і тут, особливо після перегляду Європейській політиці сусідства у 2015 році, кожна країна отримала право вибору – більш тісна інтеграція з ЄС, як в політичному, так і в економічному чи безпековому планах, або збереження відносин на тому ж рівні. Тож формат співпраці «все, крім участі в інституціях» в поєднанні з чіткою диференціацією саме за країнами та їх бажаннями може стати досить успішним для Європейської політики сусідства.

Список використаних джерел

1. Спільне повідомлення для Європейського Парламенту, Європейської Ради, Європейського економічно-соціального комітету та Комітету регіонів: Перегляд Європейської політики сусідства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/neighborhood/pdf/key-documents/151118_joint-communication_review-of-the-enp_ukrainean.pdf
2. Європейська Комісія, прес-реліз: Перегляд Європейської політики сусідства: міцніше партнерство заради сильнішого сусідства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/documents/2015/151118_enp_ip-15-6121_uk.pdf
3. Міжнародний фонд «Відродження»: Перегляд Європейської політики сусідства: очікування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://issuu.com/irf_ua/docs/eu_neighborhoodpolicy_ua_final
4. Анакіна Т. М. Особливості політики Східного партнерства у контексті європейської інтеграції України [Електронний ресурс] / Т. М. Анакіна. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1501/1/Anakina_48_61.pdf

References

1. Spil'ne povidomlennja dlja Jevropejs'kogo Parlamentu, Jevropejs'koi Rady, Jevropejs'kogo ekonomichno-social'nogo komitetu ta Komitetu regioniv: Peregljad Jevropejs'koi polityky susidstva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/neighborhood/pdf/key-documents/151118_joint-communication_review-of-the-enp_ukrainean.pdf
2. Jevropejs'ka Komisija, pres-reliz: Peregljad Jevropejs'koi polityky susidstva: micnishe partnerstvo zarady syl'nishogo susidstva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/documents/2015/151118_enp_ip-15-6121_uk.pdf
3. Mizhnarodnyj fond «Vidrodzhennja»: Peregljad Jevropejs'koi polityky susidstva: ochikuvannja Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: https://issuu.com/irf_ua/docs/eu_neighborhoodpolicy_ua_final
4. Anakina T. M. Osoblyvosti polityky Shidnogo partnerstva u konteksti jevropejs'koi integracii Ukrainy [Elektronnyj resurs] / T. M. Anakina. – Rezhym dostupu: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1501/1/Anakina_48_61.pdf

Myhtakhov B. G., postgraduate student, Institute of International Relations, Kyiv National University Taras Shevchenko (Ukraine, Kyiv), bmiftakhov@gmail.com

Review of the European Neighborhood Policy in 2015 as a new stage in the relationship between the European Union and its neighbors

The key issue of the article is to assess the outcomes of European Neighbourhood Policy and to identify new tendencies in European foreign policy towards Ukraine and the partner countries of ENP. Considering the fact that European Neighbourhood Policy is the main integration strategy of European Union to the southern and eastern neighbours, the outcomes of the ENP-review in 2015 will define and shape future as of the European Union, so the balance of power around EU.

Keywords: European Union, European Neighbourhood Policy, ENP, EU, Ukraine, Eastern Partnership, security, Europe.

УДК 324(437.6)

Ключкович А. Ю.,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології і державного управління, Ужгородський національний університет (Україна, Ужгород), anatoliy.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua

Розвиток парламентської виборчої системи в Словаччині та проблеми її функціонування на сучасному етапі

Проаналізовано розвиток словацької виборчої системи після 1990 р. в аспекті зміни її структурних елементів. З'ясовано політичні цілі та наслідки зміни виборчого законодавства, а також чинники, що впливали на модифікацію виборчої системи. Зосереджено увагу на окремих проблемних

аспектах функціонування словацької виборчої системи, що стосуються преференційного голосування, розподілу мандатів, репрезентації регіонів у парламенті, електоральної участі та політичної фрагментації. Вказані проблеми та дискусійні моменти зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення виборчої системи Словацької Республіки.

Ключові слова: Словацька Республіка, парламентські вибори, пропорційна виборча система, парламентська демократія, політичні партії.

Однією з основних умов успішної демократичної трансформації є визначення оптимальної моделі виборчої системи, яка б відображала не тільки існуюче співвідношення політичних сил, але й забезпечила дієвість механізму артикуляції інтересів громадян, функціональність представницьких органів влади та легітимність перетворень у перехідний період. Інституційне значення виборчої системи зростає за умов, коли парламент відіграє центральну роль у системі органів державної влади, як це має місце в Словацькій Республіці (далі СР). В умовах пошуку виборчої моделі, яка б забезпечила адекватне народне представництво та ефективну політичну взаємодію в сучасній Україні, актуалізується вивчення зарубіжного досвіду розвитку виборчих систем.

З огляду на системно важливі функції в умовах парламентської демократії, словацька виборча система постійно перебуває у фокусі уваги політиків і науковців, які вказують на її переваги та недоліки, пропонують шляхи вдосконалення. Актуальні проблеми та тенденції розвитку словацького виборчого законодавства проаналізовано В. Данчишином, Т. Майверчаком, Л. Оросом [1; 6]. Історичні аспекти еволюції словацької виборчої системи послідовно висвітлено в публікаціях М. Дренгубіака, П. Новотного [3], П. Шпаца [4]. Особливості політичної репрезентації словацьких регіонів у загальнонаціональному парламенті з'ясовано у працях Р. Мікуша, Т. Мадленяка [2]. Дискусійністю відзначаються питання щодо зміни типу виборчої системи, кількості виборчих округів, висоти прохідного бар'єру та ефективності голосування за системою преференцій [6, с. 252].

Метою статті є політологічний аналіз розвитку словацької виборчої системи в аспекті зміни її структурних елементів після 1990 р. і з'ясування проблем її функціонування на сучасному етапі.

Сучасне розуміння словацької парламентської демократії базується на ключовому значенні інституту парламентських виборів і функціонуванні на їх основі представницького органу з широкими повноваженнями щодо інших державних структур. Виборча система покликана дати відповідь на питання про механізм формування представницького органу, співвідношення політичних сил, легітимність і ефективність парламентської діяльності. Кожна національна виборча система формується і функціонує під впливом специфічних чинників і цілей, має свої індивідуальні параметри. Водночас виокремлюють ряд універсальних структурних елементів виборчих систем (тип виборчого округу, метод перетворення голосів у мандати, структура бюлетеня, прохідний бар'єр, спосіб голосування), які стандартизують аналіз у функціональному, порівняльному, темпоральному контексті. На вказані параметри ми будемо опиратися, досліджуючи розвиток і функціонування виборчої системи СР.

Падіння комуністичного режиму в Чехословаччині зумовило необхідність проведення демократичних

виборів до представницьких органів влади. Пропорційна виборча модель була обрана як така, що відповідає потребам нових партій і громадськості, опирається на чехословацькі електоральні традиції і водночас дистанціюється від недоліків мажоритарної системи часів комуністичного режиму.

У березні 1990 р. було ухвалено виборчий закон, згідно якого 150 депутатів Словацької національної ради (далі СНР) обирались за пропорційною виборчою системою [7]. Для організації виборів територія Словаччини поділялася на чотири виборчі округи, які відображали тогочасний адміністративно-територіальний устрій (Братислава, Західнославацький, Центральноравацький, Східнославацький краї). Пропорційний розподіл мандатів між партіями здійснювався послідовно за методами Хейра і Хагенбаха–Бішоффа. Прохідний бар'єр на виборах до СНР було встановлено на рівні 3% голосів, тоді як до Федеральних зборів поріг склав 5% на території однієї з республік. Зрештою, запровадження низького бар'єру позначилося на фрагментації словацького парламенту в 1990 р.: якщо в СНР здобули представництво сім суб'єктів, то на федеральному рівні словаків представляли тільки п'ять політичних сил. Виборчий закон запровадив також преференційне голосування, що дало можливість виборцю відзначити максимально чотирьох кандидатів у списку партії. Водночас подальша зміна черговості кандидатів ускладнювалася необхідністю подолання високого внутрішнього прохідного порогоу на рівні 50% голосів, поданих на підтримку виборчого списку партії.

Важливість результатів парламентських виборів 1990 р. полягала в тому, що вони легітимізували зміну політичного режиму та подальші перетворення, заклали основи плюралістичної системи партій і парламентської демократії. Водночас фрагментованість і поляризованість партійного представництва, нестабільність парламентських коаліцій ставили питання про необхідність подальшого вдосконалення словацької виборчої системи.

В контексті підготовки до парламентських виборів у 1992 р. було модифіковано ряд елементів виборчої системи: закріплено розподіл мандатів на рівні виборчих округів за методом Хагенбаха–Бішоффа; поріг преференційних голосів для зміни місця кандидата в списку партії знизився до 10%; прохідний бар'єр для участі в розподілі мандатів для партій збільшено з 3% до 5%, для коаліцій з двох–трьох суб'єктів встановлено на рівні 7%, а для коаліцій з чотирьох і більше учасників – 10% дійсних голосів. Основною ціллю цих змін було послаблення політичної фрагментованості, плюралізованості партійного представництва та підвищення стабільності парламентсько–урядових коаліцій. За результатами виборів 1992 р. представництво в СНР здобули тільки п'ять політичних сил, але різко зросла кількість т.зв. «втрачених голосів» – 23,8%. Така ситуація дозволила Руху за демократичну Словаччину (далі РЗДС) з результатом 37,3% голосів отримати майже половину мандатів (74 з 150). Зважаючи на складну політичну атмосферу та швидкоплинні умови, виборче законодавство 1990–1992 рр. можна вважати раціональним компромісом, який заклав інституційні основи для демократичного конституювання політичної системи Словацької Республіки [6, с. 251].

Наступні суттєві зміни виборчого законодавства були пов'язані з прагненнями правлячої коаліції на чолі з РЗДС зберегти владу, обмеживши інтеграційні та електоральні можливості опозиційних партій. Законодавчі зміни було ухвалено в травні 1998 р., за чотири місяці до парламентських виборів, що значно звузило часові рамки для організаційних і коаліційних маневрів опозиційних партій. Але предметом критики, як всередині країни, так і за рубежом, стала не стільки часова, скільки змістова складова законодавчих поправок. Однією з виборчих новел було положення про те, що кожен суб'єкт у складі коаліції повинен подолати п'ятивідсотковий бар'єр. Тобто, за таких умов втрачався сам зміст формування коаліції. Всупереч очікуванням правлячих сил, новий закон стимулював не дезінтеграційні, а об'єднавчі процеси. Опозиційні сили почали змінювати свій статус і формально реєструватися не як коаліції, а як партії (Словацька демократична коаліція, Партія угорської коаліції) і формувати об'єднані списки кандидатів. З певним спрощенням нові коаліційні партії можна вважати витвором саме цієї виборчої новели, яка є найяскравішим прикладом виборчої інженерії в історії сучасної Словаччини [6, с. 255].

Політичні цілі переслідували й інші виборчі новели 1998 р. Для посилення позицій централізованих партій було запроваджено єдиний багатомандатний виборчий округ замість чотирьох. При цьому внутрішній поріг для голосування за системою преференцій зберігся на рівні 10%, але був поширений на всю територію країни, що в аспекті визначення персонального складу парламенту посилило вплив партійного керівництва і зменшило вагу преференційного голосування. Адже за результатами виборів 1998 р. жоден кандидат не став депутатом внаслідок зміни черговості за преференційним голосуванням. З метою політичної монополізації медіаресурсу у виборчій кампанії було посилено позиції державних ЗМІ (підконтрольних РЗДС) і дискриміновано приватні медіа. Також реорганізовано структуру виборчих органів з посиленням позицій державної адміністрації на протидію місцевому самоврядуванню. РЗДС навіть спробував оскаржити реєстрацію Словацької демократичної коаліції з метою скасування її участі у парламентських виборах 1998 р., але Верховний суд СР реєстрацію партії підтвердив.

Незважаючи на деформацію виборчого законодавства, за результатами парламентських виборів 1998 р. опозиційні сили отримали більшість місць у парламенті, і сформована широка коаліція повернула Словаччину на шлях ліберально-демократичних перетворень. Попри недоліки виборчого законодавства, зафіксовані рішенням Конституційного суду СР, і обіцянки правлячої коаліції здійснити комплексну ревізію виборчих правил, ухвалені в 1999 р. поправки до закону усунули тільки найбільш суперечливі положення [3]. Зокрема, виборча система повернулася до прохідних бар'єрів, які функціонували до виборчих новел 1998 р., але було збережено єдиний виборчий округ. Подальші зміни виборчого законодавства не торкалися ключових параметрів пропорційної виборчої системи, а стосувалися переважно функціонально-організаційного забезпечення виборчого процесу в Словаччині.

Сучасна виборча система до Національної Ради СР (далі НРСР) базується на таких структурних елементах: територія Словаччини утворює єдиний багатомандатний

виборчий округ, в якому обираються 150 депутатів НРСР строком на чотири роки; виборчі списки кандидатів подають партії або коаліції партій; загороджувальний бар'єр для участі суб'єкта виборчого процесу в розподілі депутатських мандатів складає: для партій – 5%, для коаліцій з двох-трьох суб'єктів – 7%, а для коаліцій з чотирьох і більше учасників – 10% від загальної кількості дійсних голосів; преференційне голосування за партійними списками передбачає, що виборець може обрати максимально чотирьох кандидатів; пропорційний розподіл депутатських мандатів здійснюється за методом Хагенбаха-Бішоффа [8].

З огляду на стислий формат презентації результатів дослідження вважаємо за доцільне зосередити увагу на окремих проблемних аспектах функціонування парламентської виборчої системи в Словацькій Республіці.

В контексті функціонування єдиного виборчого округу важливим є питання репрезентації регіонів в національному парламенті. Приміром, за результатами парламентських виборів 2016 р. з Братиславського краю походять 67 з 150 депутатів (44,7%), тоді як східні регіони – Кошицький і Пряшівський – разом презентують тільки 20 (13,3%) парламентарів [2, с. 161]. Актуальними є дискусії стосовно повернення до чотирьох виборчих округів, як це було до законодавчих змін у 1998 р., або ж запровадження восьми округів відповідно до сучасного адміністративно-територіального устрою. Очікується, що впровадження кількох виборчих округів позитивно вплине не тільки на регіональне представництво в парламенті, але й покращить зв'язок депутатів і виборців, обмежить централізм у провідних партіях при складанні виборчих списків і ослабить партократію в цілому. Але ідея кількох округів, попри риторику і декларативну підтримку партій, не реалізується на законодавчому рівні. Політична дійсність доводить, що організація виборів у межах єдиного округу вигідна провідним партіям, особливо тим, які є організаційно централізованими і/чи персоналізованими в особі одного лідера [6, с. 258].

Позитивним елементом виборчої системи СР є наявність преференційного голосування за кандидатів у партійному списку, яке дає можливість виборцю впливати на персоналізоване представництво у парламенті. Але, як засвідчує практика словацьких виборів, дуже мало кандидатів стають депутатами завдяки зміні свого розташування в списку (див. табл.). Під тиском громадськості та медіа в 2004 р. законотворцями було суттєво знижено внутрішній поріг для зміни позиції кандидата в списку партії при розподілі мандатів (з 10% до 3% голосів), що дало відчутний ефект вже на наступних виборах. Але проблема залишається відкритою: абсолютну більшість преференційних голосів акумулюють лідери і перша десятка кандидатів у списку, для решти – 3% голосів є зависоким бар'єром. Водночас П. Спач висловив думку, що навіть не стільки прохідний поріг, скільки величина партійного списку (до 150 кандидатів) призводить до фрагментації преференційних голосів і знижує їх роль у словацькій виборчій системі [4, с. 71].

Іншою проблемою функціонування словацької виборчої системи є ефект т.зв. «втрачених голосів», частка яких при п'ятивідсотковому бар'єрі є доволі значною (див. табл.). Середній показник «втрачених

Таблиця.

Статистичні показники парламентських виборів у Словаччині в 1990–2016 рр. [5].

	1990	1992	1994	1998	2002	2006	2010	2012	2016
Кількість суб'єктів виборчого процесу	16	23	17	17	25	21	18	26	23
Кількість суб'єктів, які пройшли до парламенту	7	5	7	6	7	6	6	6	8
Частка «втрачених голосів» (у %)	7,6	23,8	13,1	5,8	18,2	12,0	15,9	19,3	13,2
Поріг преференційних голосів (у %)	50	10	10	10	10	3	3	3	3
Кількість депутатів-«преференційників»	4	9	9	0	1	7	11	15	13
Явка виборців (у %)	95,4	84,2	75,7	84,2	70,1	54,7	58,8	59,1	59,8

голосів» на парламентських виборах за період 1990–2016 рр. склав 14,3%. Неврахування електоральної волі та політичних симпатій посилює розчарування громадян у самому процесі виборів. У даному контексті словацькі дослідники пропонують варіанти модифікації виборчої системи шляхом запровадження, приміром, альтернативного голосування, при якому виборці вказують порядок своїх переваг щодо партій і, тим самим, мінімізується втрата голосів [1, с. 108].

З ефектом «втрачених голосів» пов'язана проблема легітимації політичного представництва та управління. Наприклад, за результатами парламентських виборів 2012 р. частка втрачених голосів склала 19,3%, що значно підсилило позиції партій-переможців при розподілі мандатів. Партія «Напря́м–СД» отримала 44,4% дійсних голосів або 25,8% від усіх громадян з правом голосу, але це не завадило партії отримати більшість депутатських мандатів – 83 (55,3%), сформувати однопартійний уряд і впродовж чотирьох років керувати країною. В даному контексті на увагу заслуговує аргументація щодо зниження висоти прохідного бар'єра, але при цьому зростає ризик фрагментації партійної системи та недієздатності парламентсько-урядових коаліцій. Фрагментація словацької партійної системи фіксується вже в значній кількості суб'єктів виборчого процесу і, незважаючи на відносно високий прохідний бар'єр, в останні роки посилюється в парламенті (див. табл.).

Додатковою підставою для пошуку можливостей вдосконалення виборчих правил є відносно низький рівень електоральної участі, яка на парламентських виборах 2006–2016 рр. не перевищувала межі 60% (див. табл.). Попри традиційне загострення міжпартійної передвиборчої боротьби, у сучасній Словаччині є доволі слабким мобілізаційний потенціал виборів, який може спорадично зростати за наявності важливих тем чи проблем, що розділяють суспільство, як це було в 1990 і 1998 рр. В молодих демократіях низька електоральна активність створює додаткові ризики для легітимації влади правлячих сил і стабільності політичної системи.

Вказані проблеми та дискусійні моменти зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення виборчої системи. Слід зазначити, що після 1989 р. новелізація словацького виборчого законодавства здійснювалася понад два десятки разів, але абсолютна більшість змін не торкалася структурних елементів виборчої системи та носила функціонально-організаційний характер. Навіть т.зв. «нові виборчі кодекси» 2014 р., попри реформаторські амбіції законотворців і актуальні суспільні запити, на

думку Л. Ороса, не внесли якісні зміни у функціонування виборчої системи Словаччини [1, с. 30–31].

Отже, впродовж своєї електоральної історії словацьке суспільство не експериментувало з різними типами виборчих систем, як це мало місце в Україні. Пропорційна виборча модель, яка була запроваджена в 1990 р., у своїх базових параметрах функціонує в Словаччині й сьогодні. Її розвиток обумовлений комплексом чинників і політичних цілей, які стояли перед країною на відповідному етапі. Окремі законодавчі новели (наприклад, у 1998 р.) вносилися правлячими силами кон'юнктурно і маніпулятивно з метою ускладнити вільну конкуренцію на виборах. Функціонування словацької виборчої системи на сучасному етапі засвідчило ряд проблем і труднощів в окремих аспектах преференційного голосування, розподілу депутатських мандатів, парламентської репрезентації регіонів, електоральної участі та політичної фрагментації, що зумовлює необхідність конкретно-спрямованих досліджень і подальшого інституційного вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Aktualne problemy volebneho prava – nove volebne zakony / L. Orosz, T. Majwercak (eds.). – Kosice: UPJS, 2015. – 270 s.
2. Madlenak T. Potencialna a realna politicka reprezentacia regionov Slovenska / T. Madlenak // Geographia Cassoviensis. – 2017. – C.2. – S.153–166.
3. Novotny P. Vyoj volebných pravidiel na Slovensku (1990–2010) [Електронний ресурс] / P. Novotny. – Режим доступу: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/parl/2010/analyzy/1272387025.txt>
4. Spac P. Priama a zastupitelska demokracia na Slovensku. Volebne reformy a referenda po roku 1989 / P. Spac. – Brno: CDK, 2010. – 278 s.
5. Statisticky urad Slovenskej republiky [Electronic resource]. – Mode of access: <https://slovak.statistics.sk>
6. Volebne pravo a sudny prieskum volieb v Ceskej republike a Slovenskej republike / L. Orosz, P. Molek [et al.]. – Bratislava: C. H. Beck, 2016. – 449 s.
7. Zakon Slovenskej narodnej rady zo 16. marca 1990 o volbach do Slovenskej narodnej rady // Zbierka zakonov. – 1990. – C.80.
8. Zakon z 29. maja 2014 o podmienkach vykonu volebneho prava a o zmene a doplneni niektorých zakonov // Zbierka zakonov. – 2014. – C.180.

Klyuchkovych A. Yu., candidate of political science, Associate Professor of the Department of political science and state administration, Uzhhorod National University (Ukraine, Uzhhorod), anatoliy.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua

The development of the parliamentary electoral system in Slovakia and the problems of its functioning at the present stage

The development of the Slovak electoral system after 1990 and the change of its structural elements are analyzed. The political goals and consequences of

changing the electoral law, as well as the factors that influenced the modification of the electoral system were determined. The author highlighted the main problems of the functioning of the Slovak electoral system in the following aspects: distribution of seats, voting on the preferential system, representation of the regions in the parliament, electoral participation and political fragmentation. The indicated problems and discussion points necessitate further improvement of the electoral system in the Slovak Republic.

Keywords: Slovak Republic, parliamentary election, proportional electoral system, parliamentary democracy, political parties.

* * *

УДК 314.742 (71+73)

Козачук О. О.,
кандидат політичних наук, кафедра
міжнародних відносин, Чернівецький
національний університет ім. Юрія Федьковича
(Україна, Чернівці), o.kozachuk@chnu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ІМІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В США ТА КАНАДІ

Імміграція та імміграційна політика є важливою складовою націєбудування в США та Канаді. Метою статті є аналіз імміграційної політики США та Канади щодо висококваліфікованої робочої сили, порівняння таких аспектів проблеми, як ступінь освіченості іммігрантів, відповідність іммігрантів програмам імміграції висококваліфікованої робочої сили, детальний аналіз кейсу бальної системи оцінки іммігрантів у Канаді. Використано методологію порівняльної політології, а саме: структурно-фокусне порівняння та метод кейс-стаді. Механізми формування імміграційних потоків, а саме такого елементу економічного зростання, як висококваліфікована робоча сила, можуть дати корисну інформацію, необхідну для ефективної інструменталізації імміграційної політики її суб'єктами. Запропонований аналіз дозволить як зробити висновки щодо імміграції висококваліфікованої робочої сили в США і Канаду, їх імміграційних політик, так і виокремити певні раціональні пропозиції для української імміграційної політики.

Ключові слова: імміграція, імміграційна політика, висококваліфікована робоча сила, етнорасова взаємодія.

Імміграція, і відповідно – імміграційна політика, є важливою складовою комплексного явища національного питання в США та Канаді. Обидві держави довгий час продовжують залишатись об'єктом імміграційних прагнень індивідів з усього світу. Очевидно, що обидві держави надзвичайно зацікавлені у імміграції висококваліфікованої робочої сили, оскільки таким чином новоприбулі зможуть принести користь як державі, так і не будуть для неї соціальним тягарем, претендуючи на достойну заробітну платню із першого ж дня імміграції. Довід цих держав може стати в нагоді Україні, адже в сучасному глобалізованому світі все змінюється дуже швидко, а враховуючи цілком реально артикульовані представниками влади євроінтеграційні устремління, після перемоги у російсько-українській війні, поступового, але прогнозованого стабільного зростання ВВП та рівня життя громадян, цілком можливо очікувати збільшення імміграції в Україну в середньо та довгостроковій перспективі. Тому проблема формування цілей та принципів здійснення імміграційної політики провідними державами світу, якими, безперечно, є США та Канада, становить науковий та практичний інтерес.

Тематика активно розроблялась канадськими та американськими політологами, соціологами та економістами, такими як А. Анвар, Т. Вороби, Н. Каушал, Б. Лоувел, П. Ореопулос, К. Пенданкур, С. Сорока.

Значна частина матеріалів міститься у джерелах з офіційної статистики США та Канади.

В контексті структурно-фокусного порівняння імміграційної політики щодо висококваліфікованої робочої сили, з метою здійснення подальших досліджень науковцями у сфері аналізу, ми порівняємо імміграційну політику США та Канади із наступними завданнями:

– порівняти ступінь освіченості іммігрантів та факторів, які на це впливають;

– порівняти критерії відповідності потенційних іммігрантів програмам імміграції висококваліфікованої робочої сили;

– деталізувати кейс імміграційної політики Канади та проаналізувати недосконалість бальної системи.

Щодо концептуалізації поняття «висококваліфікована робоча сила», то немає і не може бути спільного для обох держав визначення. Його не може бути з тієї причини, що кожна держава як інститут, який справляє найбільший вплив на імміграційну політику, хоч і зважає на потреби внутрішнього ринку, наявні трудові ресурси, демографічні показники і т.д., індивідуально формує своє бачення «висококваліфікованої робочої сили». Проте ми підкреслюємо, що у випадку зі США та Канадою (як і в більшості держав світу), за основу береться наявність спеціальної освіти (професійної підготовки), досвіду роботи за спеціальністю та здійснення професійної діяльності, яка передбачає виконання складних, особливо складних видів робіт, обслуговування складних, особливо складних устаткування, приладів, програмного забезпечення тощо. Іншими словами, це індивід, який підпадає під достатньо високі рамки (критерії) відбору. Як бачимо, критерії етнічної чи расової належності не зазначені, що справило визначальний вплив (проте з різною динамікою) на формування імміграційної політики зокрема та націєбудування загалом в США та Канаді [1, р. 171].

Згідно з перепису населення 2016 р. у Канаді 21,9% індивідів є іммігрантами (вже громадянами або постійними жителями (Permanent Resident)), більше відносно значення іммігрантів було тільки у 1921 р. – 22,3% [2, р. 1]. Шестеро з десяти іммігрантів отримали дозвіл на імміграцію/постійне перебування економічною категорією, а саме 48% з них було допущено за програмою висококваліфікованої робочої сили, а 27,3% було номіновано за провінційними/територіальними програмами (враховано як основного заявника, так і його дружину/чоловіка/партнера та дітей; в деяких випадках індивіди можуть бути кваліфікованими за обидвома програмами) [2, р. 2].

У Сполучених Штатах згідно з результатами «Поточного опитування населення» (Current Population Survey) згідно з даних 2014 р. (313 401 000 загального населення США, з них 19 134 000 – натуралізовані громадяни (або 6,1%), а 21 609 000 – негромадяни США з різним статусом (6,8% від загальної кількості населення США)), аналіз іммігрантів можливий не тільки за критеріями статі, віку, країни походження [3], але мету в'їзду індивідів на територію США можливо простежити за типом візи, яка їх була надана. З середини 2000-х рр. близько 140 000 віз (щорічно; дана цифра трохи більша від 12% від загального показника імміграції в США в цей період) в США видаються для висококваліфікованої робочої сили. Проте сфери зайнятості натуралізованих